

Н. В. Солодюк, ДЗ „Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Солодюк Н. В.

Формування дослідницької компетентності студентів-медиків

У статті науково обґрунтована сутність поняття „дослідницька компетентність”, проаналізовано шляхи її формування у майбутніх лікарів, визначено зміст та особливості науково-дослідницької діяльності студентів вищого навчального закладу. Розглядаються питання підходу до визначення дефініцій „компетенція” і „компетентність” у сучасній лінгводидактиці. Для розуміння суті дослідницької компетентності визначено сутність поняття дослідницької діяльності як невід’ємної складової навчально-пізнавальної активності студента. Тому дослідницьку компетентність можна розуміти як готовність і здатність до дослідницької діяльності. Пропонуються етапи, які забезпечать системність, цілісність та потребу майбутніх фахівців у розширенні творчих здібностей, розвитку самостійного мислення та здатності до логічного пошуку й апробації власних наукових положень. Також звернено увагу на характеристику основних компонентів дослідницької компетенції: інтелектуально-творчий, діяльнісно-операційний, мотиваційно-особистісний і когнітивний.

Ключові слова: компетенція, компетентність, дослідницька компетентність, дослідницька діяльність.

Солодюк Н. В.

Формирования исследовательской компетентности студентов-медиков

В статье научно обоснована сущность понятия, „исследовательская компетентность”, проанализированы пути ее формирования у будущих врачей, определено содержание и особенности научно-исследовательской деятельности студентов вуза. Рассматриваются вопросы подхода к определению дефиниций „компетенция” и „компетентность” в современной лингводидактике. Для понимания сути исследовательской компетентности определена суть понятия исследовательской деятельности как неотъемлемой составляющей учебно-познавательной активности студентов. Поэтому, исследовательскую компетентность можно понимать как готовность и способность к исследовательской деятельности. Предлагаются этапы, которые обеспечат системность, целостность и желание будущих специалистов расширить свои творческие способности, развить самостоятельность мышления, стремление

к логическому исследованию и апробации собственных научных положений. Также обращено внимание на характеристику основных компонентов исследовательской компетенции: интеллектуально-творческий, деятельностно-операционный, мотивационно-личностный и когнитивный.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, исследовательская компетентность, исследовательская деятельность.

Об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли в сучасному світі, неминуче позначаються на системі професійної освіти. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Педагогові важливо бути готовим до ухвалення нестандартних рішень, активної участі в інноваційних процесах, щоб формувати творчі здібності студентів. Для сучасного спеціаліста недостатньо володіти лише інформацією, необхідно вміти правильно нею оперувати й утворювати нові знання. Важливо в період навчання в університеті формувати у майбутнього фахівця дослідницьку компетентність – готовність і здатність до дослідницької діяльності.

Сучасні вчені (Л. Голуб, Н. Демешкант, І. Зимня, В. Краєвський, В. Луговий, О. Лукашевич, С. Маркова, Н. Мордовцева, В. Нагаєв, З. Обліцова, О. Пометун, А. Хуторський, І. Чечель, Н. Шестак та ін.) висвітлюють методологічні, теоретичні та прикладні аспекти організації дослідницької діяльності студентів та формування дослідницьких умінь.

Мета статті: визначити основні засади формування дослідницької компетентності майбутніх лікарів.

Для досягнення поставленої мети потрібно розв'язати такі науково-методичні завдання: 1) проаналізувати фахову літературу з проблеми; 2) висвітлити теоретичні аспекти формування дослідницької компетентності студентів.

У вітчизняній педагогіці прийнято розрізняти поняття „компетенція” і „компетентність”. За тлумачними словниками компетентність визначається як властивість за значенням компетентний. Компетентний – це 1) який має

достатні знання в якій-небудь галузі; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний. Компетенція – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. Наведені визначення показують, що компетентність – більш широке поняття, яке охоплює знання певної галузі, а компетенція – обізнаність у одному напрямку діяльності [9].

Більш чітко розмежування означених понять спостерігаємо в наукових студіях І. Зимньої, В. Краєвського, А. Хуторського. У баченні науковців компетенція – коло питань, у яких людина добре обізнана, має пізнання і досвід [1].

Компетенція – узагальнена відчужена, завчасно задана соціальна вимога до освітньої підготовки учня, необхідна для його ефективно та продуктивної діяльності в певній сфері. Компетентність – володіння, послуговування учнем відповідною компетенцією, зосібна його особистісне ставлення до неї і предмета діяльності. Компетентність – сформована якість особистості (сукупність якостей) учня і мінімальний досвід діяльності у заданій сфері [1].

О. Пометун окреслює провідні ознаки ключових компетенцій, серед яких поліфункціональність як здатність особистості вирішувати найрізноманітніші проблеми в особистому й суспільному житті; надпредметність та міждисциплінарність як широта функціональності компетентності (у професійній, суспільній, побутовій тощо сфері); багатомірність як віддзеркалення знань, розумових процесів, інтелектуальних умінь, стратегій, технологій, емоцій, оцінок, творчих надбань; забезпечення розвитку особистості: логічного, креативного, рефлексивного мислення особистості, її самовизначення, самовиховання тощо [5].

Здійснимо спробу визначити суть дослідницької компетентності звернемося до визначення дослідницької діяльності загалом, модель якої розроблена О. Леонтьєвим. У ній діяльність розуміється як система взаємозв'язаних компонентів: потреби – мотиви – цілі; дії – операції – умови. Загальна модель конкретизована стосовно дослідницької діяльності.

Зауважимо, що в основі дослідницької діяльності лежить найважливіша потреба в нових знаннях і результатах цієї діяльності. Ця потреба – невід’ємна складова особистості (С. Рубінштейн).

Дослідницька діяльність – культурний механізм розвитку науки (М. Каган). Вона формує емоційно-ціннісне відношення до світу, власної діяльності, виховує потреби і мотиви (З. Обліцова, А. Пентін). Ми виходимо з положень (М. Каган, Н. Шестак), що наука як компонент культури має свої ціннісні принципи і норми: істинність, новизну, відтворюваність, універсалізм, спільність, свободу критики.

Загальноприйнято вважати, що дослідницька діяльність є діяльність, яка характеризується спрямованістю на отримання нових знань. Вона служить способом активного пошуку, побудови знань, формування нового досвіду. Дослідницьку діяльність диференціюють на науково-дослідну та навчально-дослідну: науково-дослідна діяльність характеризується об’єктивною новизною знань; навчально-дослідна діяльність організовується педагогом, новизна знань тут суб’єктивна (А. Леонтович). З метою розвитку діяльнісного підходу, сучасні науковці (І. Зимня, В. Краєвський, А. Хуторський) звертаються до його інтеграції з компетентнісним підходом. Це зумовлено тим, що компетентнісний підхід більшою мірою направлений на конструювання надпредметного змісту, формування діяльності, у тому числі дослідницької; і в меншій – на засвоєння знань з предмета. Суть цієї інтеграції, згідно концепції А. Леонтьєва: індивідуальна практика – компетентність.

На сьогодні існують різні підходи до визначення суті дослідницької компетентності. Учені розглядають дослідницьку компетентність як результат грамотно спланованої дослідницької діяльності (написання дослідницької роботи, постановка й аналіз результатів експерименту тощо).

Як зазначає у своїй роботі О. Ушаков, що дослідницька компетентність – інтегральна властивість особистості, що проявляється в готовності й здатності до самостійної діяльності з розв’язування дослідницьких задач та творчого

перетворення дійсності на основі сукупності особистісно усвідомлених знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень [10].

Як свідчить у своїй праці Є. Феськова, дослідницька компетентність являє собою усвідомлену готовність своїми силами просуватися в засвоєнні і побудові системи нових знань, переживаючи акти розуміння, смислотворчості і саморозвитку [3]. Авторка виділяє три основні компоненти дослідницької компетентності: мотиваційно-особистісний, інтелектуально-творчий, когнітивний і діяльнісно-операційний. Мотиваційно-особистісний компонент характеризується мотивацією та пізнавальною активністю; здатністю до подолання когнітивних труднощів; самостійністю у процесі пізнання, прийняття рішень та їх оцінки; емоційним ставленням до навчання, дослідницькою діяльністю. Інтелектуально-творчий компонент спрямований на розвиток пізнавальних процесів і навчальних навичок (загальний рівень і динаміка розвитку); рівень інтелекту; експериментальне мислення; рефлексивні здібності; загальний рівень креативності; прояв креативності в проблемній ситуації. Креативний компонент – знання сутності і технологій основних методів дослідження. Діяльнісно-операційний компонент характеризується баченням проблеми; постановкою питань; висуненням гіпотези; оволодінням навичками проведення експериментів; умінням структурувати матеріал тощо [11].

Процес розвитку дослідницької компетентності студентів у професійній підготовці орієнтований на реалізацію їх дослідного й особистісного потенціалу, становлення готовності до активної творчої професійної діяльності.

Дослідницька компетентність є не тільки продуктом навчання, а й наслідком саморозвитку студента, його особистісного зростання.

Загальна мета системи формування дослідницької компетентності майбутнього спеціаліста – сформувати здатність вирішувати різні типи професійних дослідницьких завдань.

У своїй роботі С. Осипова звертає увагу на перетворювальний характер дослідницької компетентності і представляє її інтегральну особистісну якість,

що виражається в готовності і здатності самостійно засвоювати й отримувати нові знання в результаті перенесення смислового контексту наявних знань, умінь, навичках і засобах діяльності [8, с. 130]. Учена виділяє три основні елементи дослідницької компетентності, що виражаються в наступних здібностях:

- виділення мети діяльності;
- визначення предмета, засобів діяльності, реалізація поставлених дій;
- рефлексія, аналіз результатів діяльності (співвіднесення досягнутих результатів з поставленою метою) [8, с. 130].

Як зазначає Н. Демешкант, що розвиток дослідницьких умінь дозволяє студенту не тільки відтворювати зміст вивченого матеріалу, але й міркувати самостійно, усвідомлюючи закономірності та логічні зв'язки вивченого матеріалу [3, с. 24].

Автори по-різному визначають місце дослідницької компетентності в різних класифікаціях ключових компетентностей. І. Зимня подає таку класифікацію дослідницької компетентності як „компетентність, що відноситься до діяльності людини”. У класифікації А. Бараннікова дослідницької компетентності відводиться самостійна роль поряд з навчальною, соціально-особистісною, комунікативною, особистісно-адаптивною та компетентністю в області організаторської діяльності та співпраці. Дослідницька компетентність за А. Хуторським розглядається як складова частина пізнавальної компетентності, яка включає „елементи методологічної, надпредметної, логічної діяльності, способи організації цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії”. Вона також служить компонентом компетентності особистого самовдосконалення, спрямованої на освоєння способів інтелектуального і духовного саморозвитку [12].

Дослідницька компетентність розглядається також як ступінь оволодіння дослідницькою компетенцією, особистісна характеристика людини. Поділяємо думку В. Краєвського та А. Хуторського, які розглядають кожну компетенцію, в тому числі дослідницьку, як єдність трьох складових: когнітивної, або

змістовної, технологічної, або процесуальної, й особистісної. Згідно авторів, під дослідницькою компетентністю слід розуміти знання як результат пізнавальної діяльності людини в певній галузі науки, методи, методики дослідження, якими він повинен опанувати, щоб здійснювати дослідницьку діяльність, а також мотивацію і позицію дослідника, його ціннісні орієнтації.

Дослідницька компетентність майбутнього лікаря – це здатність реалізувати на практиці свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості) для успішної продуктивної діяльності в професійній і соціальній сфері, усвідомлювати її соціальну значимість й особисту відповідальність за результати цієї діяльності та необхідність її постійного вдосконалювання.

Таким чином, ми бачимо, що для ефективного формування дослідницької компетентності, насамперед треба навчити студентів працювати самостійно, здобувати знання з різних джерел інформації. Дослідницька компетентність має формуватися у людини, як одна з невід’ємних складових у ході навчально-пізнавальної діяльності.

Література

1. **Гордієнко Г.** Компетентнісний підхід до навчання майбутніх документознавців / Г. Гордієнко // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 4. – С. 5 – 10.
2. **Гузеев В. В.** Методы и организационные формы обучения. / В. В. Гузеев. – М. : Народ. образование, 2001. – 127 с.
3. **Демешкант Н. А.** Розвиток дослідницьких умінь як основа формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів / Н. А. Демешкант // Нові технології навчання. Науково-методичний збірник – К. : 2007. – Вип. 47. – С. 23 – 25.
4. **Зимняя И. А.** Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34 – 42.

5. **Пометун О. І.** Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / Олена Іванівна Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Колективна монографія / За заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ, 2004. – С. 15 – 24.

6. **Луговий В. І.** Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. І. Луговий // Педагогіка і психологія: Вісник АПН. – 2009. – №2. – С. 14 – 27.

7. **Нагаєв В. М.** Методика викладання у вищій школі: навч. посібник / В. М. Нагаєв. – К. : Центр учб. літ-ри. – 2007. – 232 с.

8. **Осипова С. І.** Развитие исследовательской компетентности одаренных детей. – ГОУ ВПО „Государственный университет цветных металлов и золота” / С. И. Осипов // Электронный ресурс / Режим доступа: www.fkgpu.ru/conf/17.doc.

9. **Словник-довідник** з української лінгводидактики : Навчальний посібник / [кол. авторів за ред. М. Пентиліук]. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с.

10. **Ушаков А. А.** Развитие исследовательской компетентности учащихся профильной школы как личностно-осмысленного опыта осуществления учебно-исследовательской деятельности / А. А. Ушаков // Вестник Адыгейского государственного университета. – Майкоп : Изд-во АГУ, 2008. – С. 123 – 126.

11. **Феськова Е. В.** Составляющие элементы исследовательской компетентности [Электронный ресурс] / Е. В. Феськова. – Режим доступа: http://gdt.k26.ru/gnpk/index.php?option=com_content.

12. **Хуторской А. В.** Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55 – 61.

Solodyuk N. V.

Formation of Research Competence of Medical Students

Traditional education pedagogical rules, content and organization of the educational process is increasingly fail. Educator's important to be prepared for the unusual decision – making, active participation in the innovation processes to generate creativity of students. For the modern specialist not only have the

information necessary to be able to operate it properly and form new knowledge. It is important in studying at university in the form of future specialist research expertise - the willingness and ability to research. To understand the essence of research competence are concepts defined research activities as an integral part of teaching and student's cognitive activity. Therefore, research competence can be understood as the willingness and ability to research. Suggested steps that will ensure consistency, integrity and the desire to future professionals to enhance their creative abilities, develop independent thinking, commitment to research and logic of its own scientific testing provisions.

This article shows the research of the essence of the concept of „research competence”, analyzes the ways of formation of future doctors determined the content and features of the research activities of students of higher education. The questions approach to determining definitions of „competence” and „competency” in modern linguistics. Also drawn attention to the description of the main components of the research competence: intellectual, creative, action-operational, motivational and cognitive and personality.

Key words: competence, competency, competent research, research.

Відомості про автора

Солодюк Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри мовної підготовки ДЗ „Дніпропетровська медична академія МОЗ України”. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики сучасної української лінгводидактики й методики навчання мови в школі й вищих навчальних закладах; вивчення особливостей формування мовної особистості учнів і студентів.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2015 р.

Прийнято до друку 27.11.2015 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Філат Т. В.